

Toespraak Herdenking Nooit meer Teruggekomen op 18 april

Dames en heren,

Ik neem u even mee terug naar Amstelveen tijdens de Duitse bezetting.

Loes de Wolf was een Joods meisje dat op de Fokkerlaan woonde toen de oorlog uitbrak. Haar vader werd door de buurman verraden en dook hij onder. Hij overleefde de oorlog als enige van zijn familie. Later vroeg Loes hem wel eens naar de oorlog. Hij kon er niet over praten.

Hans Roosen ontvluchtte in 1938 met zijn ouders en zusje Duitsland en kwam op de IJsselsteinlaan in Amstelveen terecht. Het gezin werd naar Bergen-Belsen getransporteerd. In april '45 werden de laatste overlevenden uit het kamp op een trein gezet naar Theresienstadt. Uiteindelijk werden ze een week na de capitulatie in de buurt van Berlijn door de Russen bevrijd. Voor Hans was het laatste deel van de oorlog het ergste. Zijn ouders en zusje overleefden het niet.

Bernarda Penha werd bij een verzetsfamilie aan de Landscheidingskade ondergebracht en zat tijdens de oorlog bij verschillende families ondergedoken. Een beeld dat haar nooit meer loslaat, is toen een zoon van het onderduikgezin op de deel van de boerderij werd gefusilleerd door de Duitsers. Hij zat in het verzet en was verraden.

In het kader van het project 'Nooit meer teruggekomen' interviewde David Serphos Loes, Hans en Bernarda en andere Joodse Amstelveners over de oorlog. U kunt de interviews beluisteren op de gelijknamige website. Hun verhalen zijn heel verschillend maar belangrijke getuigenissen over de oorlog in Amstelveen voor ons, na-oorlogse generaties.

In Amstelveen woonden in 1941 ongeveer 400 Joden. Velen kwamen niet meer terug: in totaal 166 mannen, vrouwen en kinderen. De jongste was Job Weening. Hij stierf op 28 mei 1943 in Sobibor, vijf maanden oud. Net als zijn broertjes Hugo, Joost en Sem en zijn ouders Abraham en Roza. De oudste was Nanette Wolf-Meijer. Zij was 89 jaar, toen zij op 14 mei 1943 werd vermoord. Ook in Sobibor.

Vandaag, op Jom Hasjoa, worden op allerlei plekken wereldwijd de ongeveer zes miljoen Joden herdacht die tijdens de Sjoa (Holocaust) werden vermoord door de Nazi's. Op deze dag kwamen in 1943 de Joden in het getto van Warschau in opstand tegen de Duitsers. Ongetwijfeld zie ik een aantal van u ook vanavond in de Portugese Synagoge in Amsterdam. Nu zijn wij hier bij elkaar om ook in onze gemeente de Joden te herdenken die tijdens de Holocaust – de Sjoa - werden vermoord.

Met dit monument in Amstelveen vragen we aandacht voor wat er tijdens de holocaust is gebeurd, wat er met deze Amstelveense inwoners is gebeurd en hoe het nog nawerkt. De slachtoffers hebben voor altijd een naam. Samen met de getuigenissen van overlevenden maken ze zichtbaar waar

discriminatie, uitsluiting en vervolging toe hebben geleid. Het was zo dichtbij en uitte zich in alledaagse dingen, zoals het opeens niet meer mogen spelen met Joodse kinderen op straat. Het eindigde ook heel dichtbij, met het wegvoeren van burens en vrienden uit de straat. Soms als gevolg van verraad.

Juist door dat nabije blijft het ongemakkelijk. Een duistere periode in onze Amstelveense geschiedenis die we met dit monument erkennen en een plaats proberen te geven. Niet om te beschuldigen, maar om met elkaar in gesprek te gaan over lastige thema's zoals antisemitisme, discriminatie, polarisatie en extremisme. Zeker in deze tijd, waarin we dit in bepaalde vormen weer zien opkomen.

Afgelopen januari werd een onderzoek gepubliceerd dat stelde dat jongeren steeds minder weten over de Holocaust. Ik herken dit beeld niet voor Amstelveen. Amstelveense scholen besteden uitgebreid aandacht aan de Jodenvervolging. Het project 'Nooit meer teruggekomen' dat is opgezet om de verhalen over de Joodse inwoners te vertellen en door te geven. Daarnaast heeft de projectgroep met de gemeente en andere partijen verschillende lespakketten voor scholen ontwikkeld en zijn de voormalige Paulusbunker en de sjoel aan de Wolfert van Borsselenweg opengesteld voor educatieve bezoeken.

Het is onze verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat jongeren weten van de Holocaust en de gevolgen daarvan. Het is onze verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat zij beseffen dat dit nooit meer mag gebeuren. Daarom moeten wij hen de verhalen blijven vertellen en samen met hen luisteren naar nieuwe verhalen die nog steeds komen. Het monument 'Nooit meer teruggekomen' vertelt het verhaal van de 166 Joodse Amstelveners die de oorlog niet overleefden. Het is een verhaal waar we nog steeds stil van worden.